

sao ili, ako hoćete, uz nerefektovani interes, što, tim pokušajem da se uzdigne iz mnenja, zapravo okolišnim putem ponovo zapada u njega. Moderni sciencističko-pozitivistički nadomestak metafizike, sa svojom ideologijom »tačnosti«, ništa manje ne uspeva da izmakne tom okolišnom padu u mnenje. Bez obzira na moguću upotrebu refleksije, pokazuje da metafizika ne uspeva da se pomoću nje otrgne toj simboličkoj naivnosti. Time se onda samo oglašava kriza refleksije, ukoliko s ona shvata kao privilegovano oruđe racionaliteta. Njeni ideološki pomaci i učinci mogu, u toj sferi, da izgledaju potpuno neprimetni, ali time oni nisu ništa manje postojani.

Neposrednost uvek-već-datog smisla ima ne apsolutno već bitno povosno značenje. Događaj smisla j već dogođen. Mi, tj. svi koji bi hteli da tumače taj smisao, koji se pitaju za njegov »pravi« status, dolaze uvek naknadno, post festum, u predvečerje, kao Minervina sova. Da li taj »hegelovski« zaključak znači da je hermeneutika osuđena na izvestan pozitivizam?

Bez sumnje, ne. Ili, bar, ne nužno. Moguć je, videli smo, i negativno-kritički model tumačenja. Povosno značenje datosti, sedimentiranosti jednog smisla, govori nam da mi (tumači) ne možemo da se smestimo niti na njegov početak (alfa), niti na njegov kraj (omega), već tamo gde nam je mesto – u povosnom sada i ovde tog smisla. A ono konstitutivno za to sada i ovde jeste upravo intencionalni (egzistencijalni) odnos dogođenog (i možda već sedimentiranog) smisla i našeg tumačenja.

No, važno je isto tako uočiti to da je u samoj toj neposrednosti na delu izvesno pred-tumačenje ili pred-razumevanje, da ona već ima nesvodiv egzistencijalni smisao, da može da bude samo neposrednost ljudskog smisla. Svaki projekt, opredmećenje, sedimentacija povosnog smisla ili, što se svodi na isto, svaki označiteljski, simbolički sklop podrazumeva i upisuje u svoju strukturu izvesno ljudsko pred-razumevanje.

Ne postoje stvari koje, ukoliko su smeštene negde »van«, »s one strane« ljudskog sveta mogu bilo šta da nam govore. Povosna aktuelnost, odnosno to sada i ovde nekog smisla kao intencionalni odnos dogođenog i tumačenja, jeste zapravo ponavljanje jednog »naivnog« (prerefleksivnog) egzistencijalnog odnosa, njegova obnova, oživljavanje. Hermeneutika se smešta u središte ljudskog iskustva. Ona ne teži radikalnom početku, radikalnoj sumnji i konstrukciji, već svesno preuzima na sebe rizik te prvobitne naivnosti, rizik ponovnog pada u sferu simboličke naivnosti. Ta naivnost bi se mogla nazvati sada naivnošću »drugog stupnja.« Ona nosi u sebi rizik koji je neophodan, jer se tek na taj način otvara horizont istinske odgovornosti za sudbinu povosnog smisla.

Pošto, kako vidimo, uvek-već-dati smisao ima neizbrisovo antropološko obeležje, to onda, bez sumnje, isključuje mogućnost da se za hermeneutiku iznađe nekakvo onto-teološko ili natur-filozofsko utemeljenje. Ali, to ne znači da je hermeneutika prepuštena samoj sebi, svojoj apstraktnoj samoći. Svojom upućenošću na susret različitih modela, metoda, stanovišta i problema, ona zapravo teži ustanovljenju, institucijalizaciji, naravno na nivou jednog još uvek dosta apstraktnog kodeksa, svojevršne komunikacijske zajednice filozofa, umnih ljudi... U tom aspektu ona se pridružuje ideji ozbiljenja filozofije, možda još sasvim izdaleka, ali, bez sumnje, kroz obogaćuje i konkretizujuće (!) posredovanje.

Upravo taj praktički, ozbiljujući element jeste ono što bitno legitimishe tvrdnju hermeneutičara da se svi filozofi zapravo bave »istim.« Ukoliko bi

bio lišen praktičke motivacije, taj ključni stav hermeneutike bi se iscrpeo u ispraznoj, samodovoljnoj igri tolerancije, gde istinskih susreta (susreta u praktičnom elementu istine) zapravo ne bi ni bilo. Međutim, »koliko malo se komunikaciona zajednica filozofa može uzeti već kao ozbiljenje filozofije, toliko malo se bilo koja politička realizacija ljudske solidarnosti može smatrati ozbiljenjem filozofije« (Karl-Otto Apel: *Transformacija filozofije*, Logos, st. 11). Zadatak ozbiljenja filozofije u jednom zaista smislenom zajedništvu ljudi jeste nešto što prekoračuje horizont u biti građanske podeljenosti »sfera« – filozofije, politike, morala itd. – i vraća čoveka njegovoj izvornoj upitnosti. Čovek se pita, razumeva, tumači ne kao specijalista u »disciplini«, već upravo kao čovek, kao praktična individua, kao konkretna moć sinteze osobenog i zajedničkog.

Međutim, neko će reći da jedno takvo »uporište« nije bog zna šta... Nedostaju garancije, sigurnost, alibi... Praktična moć individua kao krajnje uporište hermeneutike – nije li to od samog početka labav spoj? Jedno je sigurno. Moja materijalna, telesna, čulna egzistencija nije u stanju da baš sve podnese; ona unapred rastvara, raščinjava, pruža otpor svim običajnim, moralnim, političkim tiranidama, svim hipostazama i nebulozama »zajedništva.« Jedino što u povest nadživljava sve havarije i lomove, i pored svoje konstitucionalne krhkosti, smrtnosti, jesu upravo ljudske individue. Ako, dakle, telo nije testo, ne znači li to da ono označiteljskoj materijalnosti (kao već-datom smislu) pruža zapravo najtvrdre, najpostojanije povosno uporište?!

Naravno, prirodna detotalizujuća moć individualne egzistencije može da rezultira kako stvarnim projektom preobražaja i prevrednovanja okružujućih vrednosti, tako i nihilizmom bez ograničenja. No, to još jednom potvrđuje činjenicu da je egzistencija – rizik. Njena prva, najživotnija određenja jesu od početka do kraja negativna: odbijanje garantovanog Smisla, odbijanje da se unapred ispričana istina života prihvati bez pogovora... Taj utelovljeni, materijalizovani rizik obeležava nezaobilaznu polaznu tačku i tačku stalnog povratka, preispitivanja, u kojoj nam se tek otvara pitanje o konstituisanju, genezi i razumevanju onoga nad-individualnog, bilo da nas upućuje na arhe ili pak na telos.

Hermeneutička ideja preobražaja filozofije ne samo što prekoračuje kontemplativnu ravan filozofije i pridružuje se ideji njenog ozbiljenja, već ona to ujedno čini tako što angažuje celinu ljudskog bivstvovanja i ponajpre ono što je u njoj bitno – optika prvog lica jednine. Angažovati celinu moguće je samo egzemplarno, jer celina nije nikada ispoštena, uniformisana, »generička« apstrakcija, već nešto što nužno uključuje i »mene«, jedan osoben ugao videnja. Zato, ako nam je stalo do toga da filozofiju shvatimo, ne rutinski, suviše profesionalno, akademski bornirano ili naprosto olako, već zaista za ozbiljno, onda nipošto ne bismo smeli da apstrahujemo od tog momenta samorefleksije, samotumačenja, samorazumevanja, koji razlike između filozofskih stanovišta-totalizacija bar delom legitimishe kao egzistencijalnu i ljudsku nužnost. Hermeneutika nas poučava da nije moguće izbrisati »nas«, to nepopravljivo izvorište protivurečja, nekoherentnosti, konačnosti... Ili, bar, to nije moguće a da se time onda ne zapadne u metafiziku, u mišljenje istine, da se ne robuje garantovanom Smislu. Nema jedinstvenog puta u hermeneutici, u filozofiji, mada je ona u krajnjoj liniji upućena na jedinstvenu celishodnost, mada, kako bi rekao Pol Riker, svi filozofi u krajnjoj liniji pripadaju istoj istini bivstvovanja.

poricanje

radimir rajković

PORICANJE

*U zavadi sam sa rećima.
Ne znam da li je okončano
to sramno sužanjstvo.
Istražujem povode.*

*Niko me neće razumeti,
osveta je izazov,
praštanje zaludnost.*

*Gomilaju se razlozi.
Hroma budućnost
ne dolazi.*

*U čemu sam pogrešio?
Govorim kao što ćutim;
na kolenima je pohvala
– šta nam je činiti?!*

KUĆA

*Vratio sam se kući.
Ništa ohrabrujuće:
dani su kraći, noći su duže.
Kako je ponekad lepo
to nepredvidljivo kajanje;
moji umorni preci
već i zidovima postaju bliski;
sinovi su svoje poruke
zaboravili da kažu.
A kome je do uteha
neka je i ne očekuje.
Pred ovom kućom
ja sam njena samoća.*

ZAUVEK

*Pečat na hartiji,
vlažni poljubac slova,
užasni damari
– sloboda je kristalna vaza
bez cveća, bez mirisa.
O precima znam
da su bili!*

VELIČKOVIČEV CRTEŽ

*Komadići stakla, bahata zora:
sećivo u podočnjacima.
Sto je uteha, izazov posmatračima.
O životu, kao o skitnici,
mnoge su bajke kazane.
Pažljivo pretrčavaš krug.*

BOLERO

Za S. B.

*Ponavljaju se šifre;
tvoji prsti su kao reći
kojima dodiruješ noć.*

*Soba je jednostavna:
zidovi imaju uši,
čuješ li vazduh?*

*Zar ovo što me pitaš
nije kraj?*